

Zlepa ni kakšna zgodnja knjiga o naravi, družbi, človekovem doživljanju sveta, njegovih dejavnostih in dolžnostih itn. doživela tako velike popularnosti, tolikšno število izdaj in prevodov v različne jezike, bila tako dobro napisana in sprejeta, da so jo kot učbenik takoj uvedli v šolsko prakso in je v več pogledih veliko vplivala na vzgojo in splošno izobrazbo otrok in mladine, kot je to bila z odličnimi ilustracijami opremljena knjiga, o kateri bomo na kratko spregovorili v tem spisu.
Objavljamo drugič, nekoliko skrajšano in popravljeno.

Prva otroška slikanica na svetu

Ja, to je bila knjiga s pomenljivim naslovom *Orbis Pictus*, oziroma prvotno *Orbis Sensualium Pictus* (Čutni svet v slikah). Napisal jo je češki humanist, učitelj, pedagog, filozof, teolog in škof Jan Amos Komensky, izšla pa je leta 1658.

V tej knjigi so v sliki prikazane, z besedo pa pojasnjene številne vsebine iz človekove dejavnosti, pojmi iz navadnega življenja, narave (opisi rastlin, živali in človeškega telesa), pojmi iz različnih področij znanosti, med njimi tudi iz astronomije (npr. nebo, Zemlja, nebesna kroglja, konfiguracije planetov, Lunine mene, mrki). Zaradi smiselno odbranih vsebin in njihovega odličnega pedagoškega obravnavanja moremo to delo občudovati še danes.

Jan Amos Komensky (Nivnice, Češka 1592–1670 Amsterdam), utemeljitelj moderne pedagogike, velik borec za šolske reforme, usmerjene proti zastarelemu sholastičnemu poučevanju. Veliko njegovih zamisli o vzgoji in izobraževanju velja še danes. Zaradi pripadnosti verski ločini Moravskih bratov, tj. odpadniškega protestantskega verskega gibanja, je večino svojega življenja moral preživeti kot begunec v izgnanstvu in je pogosto menjaval bivališče. *Orbis Sensualium Pictus* je na primer napisal leta 1658 na Madžarskem, izšel pa je leta 1658 v Nemčiji.

Orbis Pictus je v bistvu prva ilustrirana enciklopedija oziroma slikanica, namenjena otrokom in odraščajoči mladini. To je knjiga, ki je takoj po izidu postala učbenik za otroke in mladino. V njej so smotrno izbrane, natančno opisane in obravnavane številne osnovne stvari, ki bi jih morali vedeti mladi, in seveda tudi odrasli. Tako se zdi, da naj bi bila knjiga napisana za vse starostne stopnje. Razdeljena je bila na okoli 150 poglavij, ilustrirana z lesorezi, ki jih pojasnjujejo spremljajoči teksti.

Poglavja zajemajo široko paleto stvari, ki jih zaznava in doživlja človek v svojem življenju. Opisuje neživo in živo naravo - rastline, živali, človeka, ...; svet, pokrajino, morje, ogenj, zrak, vodo, nebo, oblake, veter, nevihto, zemljo - gorovja, doline, polja, gozdove, vrtove, drevesa, sadeže, rože, zelišča, ...; domače živali, ptiče, ribe, žuželke, ...; naselje (mesto, vas), podeželje (hlev), države, verstva, človekove dejavnosti - trgovino, obrt, plovbo, kmečka dela (poljedelstvo, živinorejo, čebelarstvo, vinarstvo, ...), poklice, sodstvo, šolstvo, znanost, vojaštvo, študij, knjižničarstvo, tisk, ...; ure, papir; človekovo dušo in telo, znanje, razum, temperament, govorništvo, pisanje, ...; družbene in družinske odnose, itn. Naslovov vseh poglavij oziroma obravnavanih vsebin je preveč, da bi jih tu vse našteali.

JOH. AMOS COMMENTII,
ORBIS SEN-
SUALIUM PICTUS.

Hoc est,
 Omnium fundamentalium in Mundo Re-
 rum & in Vita Actionum
 Pictura & Nomenclatura.

Die sichtbare Welt /

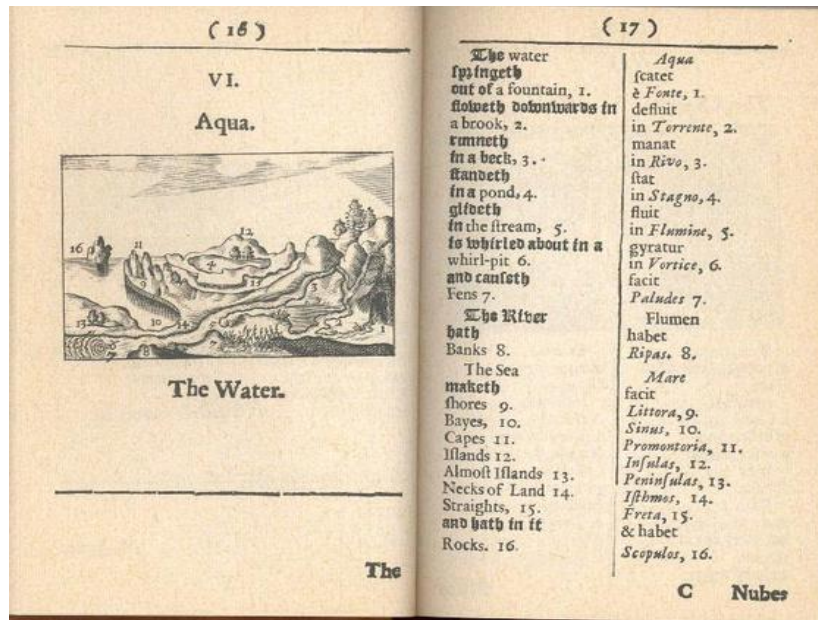
Das ist /
 Aller vornehmsten Welt-Dinge und Le-
 bens-Verrichtungen
Vorbildung und Benennung.

NORIBERGÆ,
 Typis & Sumptibus MICHAELIS ENDTERI.
 Anno Salutis 16c LVIII.

Naslovnica prve izdaje *Orbisa Pictusa*.

Ponatisi in priredbe *Orbisa Pictusa* izhajajo še do današnjih dni. Tri zglede navajamo, da vidite, kako so bila poglavja sestavljena oziroma urejena in kako preprosto in učinkovito je bila snov obravnavana. V podrobnosti se ne spuščamo, kajti o *Orbisu Pictusu* je ogromno napisanega na spletu.

Zgled za vodo v *Orbisu Pictusu*.

Zgleda za nebesno kroglo in za vojaka oz. vojščaka v *Orbisu Pictusu*.

Omenimo samo še nekaj drobcev iz zgodovine knjige.

Orbis Pictus je prvič izšel leta 1658 v Nürnbergu. Objavljen je bil dvojezično, v latinščini in nemščini. Knjiga že prej slavnega avtorja številnih del (npr. *Velika didaktika*, *Odrta vrata k jeziku*) je postala na mah hit. Zaradi izredne uporabnosti in metodičnosti razlage snovi je hitro prišla v šole v Nemčiji in tudi v šole drugih držav. Kmalu so jo prevedli v številne jezike. Prva angleška izdaja je bila že leta 1659, prva štirjezična izdaja (v latinščini, nemščini, italijanščini in francoščini) pa leta 1666. V drugi polovici 17. stoletja in pozneje so natisnili številne nove izdaje v različnih jezikih in jih dopolnili oziroma nadgradili z novimi slikami in teksti, kar traja do današnjega časa.

Ω•Ω

Orbis Pictus je v slovenščino prevedel frančiškanski pater Hipolit Novomeški (1667–1722) že davnega leta 1711, a je prevod ostal v rokopisu. Tako je ostalo do danes. Torej *Orbis Pictus* v knjižni obliki v slovenščini nimamo. Morda pa bi se našla kakšna slovenska založba, ki bi to knjigo dala v prevod in jo izdala. Seveda prvo izdajo.

Slike so s spleta.

Kranj – Zlato Polje, 24. 12. 2016

Marijan Prosen